

Resultaten onderzoek Living Lab Ooijpolder-Groesbeek

De polder als proeftuin

Boeren, natuurbeschermers, beleidsmakers en wetenschappers hebben de afgelopen vijf jaar nauw samengewerkt in het gebied Ooijpolder-Groesbeek om de biodiversiteit te versterken. Uniek in Nederland én met succes: het samenhangende netwerk van aangelegde hagen en struwelen, gecombineerd met bloemrijke randen en poelen, zorgt voor veel meer insecten, vogels en andere dieren. De sleutel tot dit succes: onderling vertrouwen tussen de betrokken partijen én gemotiveerde boeren om zich met hart en ziel in te zetten voor herstel van de biodiversiteit op en rond hun bedrijf. En met de aangelegde boerenlandpaden tussen de weilanden en akkers kunnen ook wandelaars genieten van het gevarieerde en levende landschap. Win-win situatie voor boeren, burgers en natuur.

Living Labs voor Biodiversiteitsherstel

In 2017 werd duidelijk dat biodiversiteit ook binnen beschermde natuurgebieden [flink onder druk staat](#). Goed natuurbeheer alleen is niet genoeg om biodiversiteit te herstellen. Er is meer nodig: samenwerking in het hele landschap. Daarom werd in Nederland het [Delta-plan Biodiversiteitsherstel](#) gelanceerd, een breed initiatief waarin overheden, boeren, onderzoekers, burgers en natuurorganisaties samen optrekken voor een veerkrachtige natuur. In 2020 ging het [onderzoeksprogramma 'Living Labs voor Biodiversiteitsherstel'](#) van start, gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De regio Ooijpolder-Groesbeek werd gekozen als een van de drie onderzoeksgebieden.

25 jaar succesvol experimenteren

In het gebied Ooijpolder-Groesbeek wordt al ruim 25 jaar met succes geëxperimenteerd met nieuwe en inspirerende vormen van natuur- en landschapsherstel. Op boerenbedrijven is een kilometerslang samenhangend geheel van bloemrijke randen, hagen, poelen en knotbomen aangelegd – een zogeheten groenblauwe dooradering. Hiermee zijn op grote schaal waardevolle landschapselementen hersteld. Deze groenblauwe dooradering is bovendien gecombineerd met boerenlandpaden, waardoor het gebied ook veel toegankelijker is geworden voor wandelaars en recreanten – onder meer uit de stad Nijmegen, die direct aan het gebied grenst. Dit alles maakt het project uniek en een voorbeeld voor de rest van Nederland.

Wat er in het Living Lab is gedaan

Samen onderzoek doen

Deze ontwikkelingen vormden het startpunt voor het Living Lab Ooijpolder-Groesbeek, waarin wetenschappers, boeren, natuurbeschermers en beleidsmakers de afgelopen vijf jaar nauw samengewerkt hebben om de biodiversiteit in het gebied nog verder te versterken. Er is onderzocht hoe en waarom het hier wel is gelukt om op grote schaal landschapselementen te herstellen en wat hiervan de effecten voor de biodiversiteit zijn geweest. Daarnaast is samen met boeren verkend welke mogelijkheden er zijn om op de percelen binnen deze groenblauwe dooradering te werken aan het vergroten van de biodiversiteit.

Experimenteren in de praktijk

In het kader van het Living Lab zijn twee grootschalige praktijkexperimenten opgezet met kruidenrijk grasland en bloemrijke akkerranden, waarbij bijna twintig boeren uit het gebied speciaal samengestelde zaadmengsels hebben ingezaaid. Deze proeven zijn opgezet in samenwerking met de organisaties Via Natura, de Ploegdriever en het Louis Bolk Instituut, en mogelijk gemaakt met financiële steun van het [Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland](#) en de [provincie Gelderland](#). Samen met de deelnemende boeren onderzoeken deze partijen wat de voordelen van kruiden zijn voor de bedrijfsvoering én voor de natuur in en rond hun percelen, en wat dit betekent voor de dagelijkse praktijk (bemesting, maaibeheer etc.).

Resultaten van het onderzoek

Waarom het is gelukt de landschapselementen in dit gebied terug te brengen?

Uit het onderzoek blijkt dat succesvol herstel van het landschap een langdurig proces is, dat staat of valt met de inzet van betrokken mensen die als bruggenbouwers fungeren. Zij brengen partijen bij elkaar, stimuleren samenwerking en zorgen voor uitwisseling van kennis tussen verschillende groepen in het gebied. Ook loont het om voortdurend op zoek te zijn naar kansen en mogelijkheden om concrete (voorbeeld)projecten van de grond te krijgen. Het in 2004 opgestelde Landschapsontwikkelingsplan speelde ook een belangrijke rol, omdat het een gemeenschappelijke basis bood en verschillende mensen, perspectieven en expertises bij elkaar bracht.

Waarom deden agrariërs mee aan de landschapsontwikkeling?

Om individuele boeren en grondeigenaren mee te krijgen is het noodzakelijk om een langjarige en marktconforme vergoeding te bieden. Die moet niet alleen de inspanningen van de agrariërs belonen zoals bij het [Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer](#), maar ook het verlies aan opbrengst compenseren doordat de grond niet langer voor landbouw wordt gebruikt, bij voorkeur via private financiering zodat functieverandering niet nodig is. Ook zijn erkenning van het ondernemerschap en maatwerk van belang. Net als het tastbaar maken van de maatregelen. Tot slot werkte het positief dat de bijdrage van boeren aan het herstel van biodiversiteit zichtbaar werd gemaakt door de combinatie met boerenlandpaden.

Wat zijn de effecten van de landschapselementen?

Uit ecologisch onderzoek uitgevoerd in het Living Lab blijkt dat de hoeveelheid insecten meer dan twee keer zo groot is aan perceelranden waar hagen staan, vergeleken met randen zonder natuurlijke elementen. Een samenhangend netwerk van hagen en struwelen, gecombineerd met bloemrijke randen en poelen, zorgt dus voor veel meer insecten.

Wat is er aan biodiversiteitsherstel mogelijk op de percelen zelf?

Veel boeren in het gebied zetten zich met hart en ziel in voor herstel van biodiversiteit op hun bedrijf. Niet omdat het moet, maar omdat ze dat zélf willen. Ieder op een eigen manier. Een van de maatregelen die veel melkveehouders overwegen, is het inzaaien van kruidenrijk grasland. Uit onderzoek blijkt dat een extensievere manier van graslandbeheer – mits goed uitgevoerd – het bodemleven stimuleert zoals bacteriën en schimmels. Dat heeft een positief effect op zowel de opbrengst als de kwaliteit van het gewas.

Wat zijn de aanbevelingen?

Een stevige financiële basis voor agrarisch natuurbeheer is cruciaal

De bevindingen uit het Living Lab sluiten aan bij recente evaluaties van het agrarisch natuurbeheer door [Wageningen Universiteit](#) en het [Planbureau voor de Leefomgeving](#). Daarin wordt gesteld dat agrarisch natuurbeheer pas echt effect heeft als veel boeren in een gebied meedoen en ook ‘zwaardere’ maatregelen nemen. We gaven hierboven al aan dat uit het onderzoek blijkt dat een aantrekkelijke financiële regeling daarbij cruciaal is.

Het belang van een praktijkgerichte leeromgeving

De uitvoering van natuurinclusieve maatregelen is niet eenvoudig en niet zonder uitdagingen voor agrariërs. Werken met kruiden vraagt bijvoorbeeld om een andere manier van graslandbeheer. Het Living Lab leert dat het cruciaal is om in te zetten op het delen van kennis en ervaringen, via kennissessies en veldbijeenkomsten die ruimte bieden voor gezamenlijke verkenningen en experimenten. Hier kunnen agrariërs, ecologen en andere betrokkenen samen werken aan natuurinclusieve maatregelen, ervaringen uitwisselen in een veilige omgeving en met elkaar leren van de weerbaarheid van de praktijk.

Zorg voor goede monitoring van maatregelen en experimenten

Monitoring moet een noodzakelijk onderdeel zijn in het proces naar een meer natuurinclusieve bedrijfsvoering. De praktijkervaring van boeren wordt zo versterkt met onafhankelijke metingen en duiding van resultaten. Zo weten agrariërs hoe goed ze het doen, waar er bijgestuurd kan worden en wat de meerwaarde is van maatregelen voor bedrijf en biodiversiteit.

Focus op gebieden met onderling vertrouwen, of help dat actief te versterken.

Men lijkt vanuit beleidswege vooral in te zetten op gebieden waar het potentiële doelbereik van agrarisch natuurgebied het grootst is, zoals veenweidegebieden, beekdalen en de zones rond Natura 2000-gebieden. Het onderzoek in Ooijpolder-Groesbeek laat zien dat gebiedsgerichte programma's vooral effectief zullen zijn in gebieden waar een *gemeenschappelijke basis* is en waar sprake is van onderling vertrouwen tussen alle betrokken partijen. Bij de keuze van gebieden is het belangrijk na te gaan in hoeverre hiervan al sprake is en zo niet, hoe en in welke mate een gebiedsproces deze aspecten kan faciliteren.